

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR: D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR: ION N. CESĂRESCU

A B O N A M E N T U L

Pe an, în România	30 lei
6 luni	16 „
3 luni	8 „
Străinătate: 40 lei pe an, 20 pe 6 luni	

A P A R E

De două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d-a-una înainte

REDACȚIA & ADMINISTRAȚIA

BUCURESCI

5 — Calea Rahovei — 5

Lângă Palatul Justiției

S U M A R

Cererile de perimare se pot perima? de d-l Ștefan Scriban;
Legea Franceză din 30 Decembrie 1903 relativă la reabilitarea falșilor, de d-l Const. Wortman;

JURISPRUDENȚĂ ROMÂNĂ:

Curtea de casație s. II: Casa Gantz & Comp. și Julius Loefler
cu Baroneasa Maria de Godin, Ecaterina Balș și alții;

JUBISPRUDENȚA STRAINA:

Tribunalul Com. de Arondissement din Luxemburg: Beneke
contra lui Bernhiesft (Dacă fotografatul este comerciant), cu o
Observație de d-l D. Alexandresco;

Necrolog († Gabriel Tarde) de d-l Vespasian Erbiceanu.

Cererile de perimare se pot perima?

Pentru ca o instanță să se poată pronunța asupra perimării, trebuie să i se facă o cerere expresă și în mod principal, pe cale de acțiune, iar nu incidental, pe cale de excepțiune ⁽¹⁾, cu ocaziunea judecării procesului. Perempțiunea nu operează, prin urmare, de plin drept. „Chiar după expirarea termenului de doi ani cerut pentru perempțiune, atit pîritul cit și reclamantul pot ca să acopere perempțiunea, făcînd oare-cari acte de procedură valabile, relative la afacere, adică făcînd acte de procedură care tind la instrucțiunea și judecarea cauzei, ⁽²⁾.”

În procedura geneveză perempțiunea operează de plin drept și se poate invoca pe cale de excepțiune (art. 276); pe cînd în dreptul francez perempțiunea se pronunță după citarea părților în contradictor (art. 399 și 400 Pr. civ.).

În vechea noastră procedură, perimarea se declara pe cale grațioasă, în camera de consiliu, prin o hotărîre dată fără vre-o chemare a părților și fără a fi comunicabilă.

Dar care e scopul perimării? Necontestat acel ca procesele să nu dureze la infinit, să aibă un sfîrșit. Urmează dar că ideea orî-cărui legiuitor e ca perimarea să nu se transforme în o nouă instanță, în un nou proces, după cum o recunoaște și d-l Dissescu în expunerea de motive

(p. 22 a ed. oficiale) unde se exprimă ast-fel: „În asemenea caz, legiuitorul, ca să mai impuțineze numărul unor asemenea pricinî, le declară ca și cum n'ar fi existat, le perimă,.”

Tot în acelaș sens se pronunță și d-nul St. Cihosky, raportorul legii la Cameră, cînd zice: „Cea mai importantă modificare în acest capitol este rectificarea jurisprudenței actuale care denaturase scopul perimării, transformînd-o într'un nou proces altoit pe cel principal. Prin noua lege perimarea este redusă la rolul de mijloc pentru curmarea pricinelor lăsate în părăsire, ⁽³⁾.”

De sigur cu acest caracter perimarea a trebuit să treacă în noua procedură, unde debaterile parlamentare, une-orî hazlii ⁽⁴⁾, tac asupra acestui punct, spre a se limita la ceea-ce se înțelege prin expresiunea *act de procedură cu caracter contradictor*.

Raportorul Senatului, regretatul C. G. Ioan, nici nu pomenește măcar despre art. 257, deși el a suferit o modificare radicală, iar Senatul îl votează fără nici-o discuțiune, desigur convins că discuțiunile sunt bune pentru cei chemați să afle sensul și întinderea legii (Procedura civilă, p. 401 a ed. of.).

Iată tot ce avem relativ la acest important articol: nimic, căci nici expunerea de motive, nici raportorii, nici debaterile parlamentare nu ating chestiunea de a se ști dacă cererea de perimare se poate, la rîndul ei, perima. În graba însă cu care se fac la noi legile totul e scuza-bil, și de aceea d-l Dissescu avea dreptate cînd spunea: „Țiu să fac o declarație: vă rog să nu credeți că eu am iluziunea că cine-va poate să facă o lege care să pună capăt la or-ce neajuns

⁽³⁾ *Procedura civilă*, p. 464, ed. of.

⁽⁴⁾ Ast-fel d-l Dissescu, răspunzînd d-lui G. Cantili, fost profesor la Universitatea din București, îi spune: „Așa sunt mulți termeni în materie penală pe cari nu 'i cunoști de cit D-ta și elevii d-tale. Eu m'am silit să introduc în lege termeni românești. Între acești termeni bănuim că figurează și vorba *averuri* care a înlocuit expresiunea ne românească *bunuri* din art. 631. Vezi observațiunea d-lui P. Missir, p. 450 a ed. of.

⁽¹⁾ *Garsonet*, VI, § 2524, ed. II-a.

⁽²⁾ *Tocilescu*, p. 570, [partea III-a.

ci se face numai tot ceea-ce este posibil“ (p. 595 a ed. of.).

Relativ la chestiunea ce discutăm, e util să reproducem următoarele cuvinte ale d-lui Dissescu din expunerea de motive (p. 23): „Am prescris o nouă procedură foarte scurtă pentru judecarea cererilor de perimare, admițind ca *judecata să fie contradictorie*, pentru ca partea în contra căreia se cere perimarea să aibă ocaziune a da judecății toate lămuririle ce crede că vin în favoarea sa și cari poate, de altminterlea, s'ar putea omite„.

«Spre a corespunde scopului legii și a se da o soluțiune cât mai urgentă perimărilor, *precum și ca procesele să nu mai renască*, am suprimat opoziția și apelul în contra unor asemenea hotăriri; am admis însă recursul, căci Inalta Curte de casație e reguloarea supremă a mersului justiției».

De aici începe rolul jurisprudenței și al doctrinei.

Curtea de apel din București⁽⁵⁾ căreia i s'a prezentat chestiunea, a decis că cererile de perimare se pot, la rîndul lor, perima, întemeindu-se pe următoarele motive: *a/* nu există nici o dispozițiune care să oprească perimarea perimării; *b/* există același motiv de a se perima cererea de perimare ca și pentru cele-l'alte judecăți; *c/* cererea de perimare constituie o instanță sașă judecată, căci ea reclamă intervenirea unei hotăriri cu recurs în casație; *d/* noul text nu mai lasă dubiū când zice «orî-ce acțiune»; *e/* perimarea aplicîndu-se la diferitele stadiuri ale unei instanțe precum sunt opozițiile și contestațiile, există un puternic motiv de analogie, pentru a se întinde și la cererea de perimare; *f/* procedura de anulare implicînd citarea specială a părților, desbateri contradictorii, recurs în casație, constituie o deosebită și adevărată instanță sașă judecată.

Minoritatea Curței însă se pronunță în sens contrar, sprijinindu-se pe următoarele argumente: *a/* a se admite perimarea cererei de perimare, înseamnă a se adăoga o dispozițiune nouă la lege, adică a face un exces de putere; *b/* din compararea vechiului text cu cel nou, se desprinde ideea că nu poate cere perimarea de cât acel care a figurat în un proces pendent la tribunal sașă curte și, în al doilea rînd, cererea de perimare să aibă de obiect o acțiune, apel, etc.; *c/* cererea de perimare e fără obiect, căci nu tînde a se perima vre-o judecată, după cum zice vechiul text de procedură, sașă vre-o acțiune or apel, etc., după cum se exprimă noul text, ci pur

și simplu voește a se perima o petițiune dată Curței în scopul de a obține perimarea.

O a doua minoritate a aceleiași curți se pronunță tot în sensul admisibilității perimării cererii de perimare.

Curtea de apel din Iași⁽⁶⁾ admite și ea această din urmă soluțiune, «întru cât cererea de perimare trebuie considerată ca orî-ce acțiune, de oare-ce judecata are loc în contradictor, față cu părțile și deci intră în prevederile art. 257 Pr. civilă».

Dar și aici e o minoritate care se pronunță pentru negativa, pe motiv că art. 257 neprevăzînd cererile de perimare, a înțeles să le excludă; apoi perimarea nu poate fi cuprinsă în termenul «acțiune» de care se servește art. 257 Pr. civ., căci dacă această expresiune ar avea sensul întins ce i se atribue, atunci ar fi cuprins în sfera sa și opoziția, contestația, etc., și legiuitorul n'ar mai fi avut nevoie să facă enumerarea din art. citat. În fine, legiuitorul a eliminat înadîns cererea de perimare, socotind-o inutilă, de oare ce acel care se găsește față de o asemenea cerere neurmăată de o sentință judecătorească, nu are de cât să redeschidă judecata și prin aceasta să-i paralizeze orî-ce efect.

Toată discuțiunea s'ar părea dar că provine din cauză că la perimare se zice *cerere*, nu *acțiune*, așa cum prevede art. 257 Pr. civ. Dar atunci ne întrebăm: o *cerere* reconvențională nu se poate perima? Necontestat că da, căci ce este o *cerere* reconvențională alt-ceva de cit o *acțiune*?⁽⁷⁾ Totuși acesta e cel mai slab argument, pentru că în terminologia noei proceduri *cerere* înseamnă *acțiune* (art. 58, 59, 60, etc.). Afară de aceasta tocmai de aici se vede că enumerarea din art. 257 nu e limitativă, ci enumerativă.

Singurul criteriū bun e acel care are în vedere natura și scopul perimării. Or, dacă scopul perimării este ca să nu se perpetueze procesele, atunci perimarea nu poate fi privită ea însăși ca un nou proces, căci la ce bun să puî capăt unui proces dînd naștere la altul? Tocmai de aceea s'a modificat art. 257 care, departe de a îndeplini scopul pentru care fusese edictat, din potrivă, prelungea și înmulțea procesele, dînd «loc la mai multe străgănitri și procese de cit ar fi fost dacă acest articol n'ar fi existat». Acestea sunt cuvintele d-lui Dissescu, autorul grăbitei revizuirii a procedurii civile. Perimarea dar nu e un nou proces, cum, de alt-mintrelea, a văzut lucrurile și raportorul legii în Cameră, d-l St. Cihosky, cînd considera perimarea nu ca un nou proces

(5) C. Buc., II, din 14 Noembrie 1901. *Dreptul*, No. 81/901.

(6) C. ap. Iași, I, No. 35/904. *Curierul Judiciar* No. 26/904.

(7) *Tocilescu*, III, 239.

altoit pe cel principal, ci ca un mijloc de curmare a pricinilor lăsate în părăsire.

Legiuitorul a voit dar să păstreze neştirbit caracterul clasic al perimării, așa cum o concepea și o constituție a lui Justinian care sună ast-fel: «*Properandum nobis visum est ne lites fiant pene imortales et vitae hominum modum excedant*» (8).

În ochii legiuitorului, prin urmare, perempțiunea nu e un proces, ci un mijloc de stingere a cauzelor; și atunci dacă nu mai e proces, lipsește baza, rațiunea de a fi a perimării cererii de perimare.

Iată însă că pentru a ajunge la perimare e nevoie de o cerere, și cerere însemnă acțiune. Aici apare inconsecința noului legiuitor care schimbând terminologia clasică și bună, înlocuește cuvântul acțiune prin cerere (art. 60 sqq.), spre a se opri în drum, căci în art. 257 nu mai întrebuintează de cit termenul acțiune. Mai la vale însă vorbește de cerere, dînd acestui cuvînt înțelesul de suplică, petițiune sau jalbă or jalobă, cum e în textele vechi. Ce e atunci dar perimarea: o acțiune, o petițiune sau un mijloc de curmare a proceselor?

Aici se face o confuziune între perimarea în sine și între însăș cererea de perimare, căci necontestat perimarea e un mijloc de curmare a pricinilor.

Legiuitorul însă nu-ș'a ajuns scopul cînd a voit ca din perimare să nu facă un nou proces, căci el a creat o instanță distinctă, instanța de perimare, cu citații speciale și cu desbateri contradictorii, cari se termină cu o hotărîre dată numai cu recurs.

Suprimarea căilor ordinare de atac n'are însă nici-o importanță, căci contestațiile ca și hotărîrile asupra validării popririlor se dau fără opozițiune, ceea-ce nu împiedică ca contestația și poprirea să fie niște procese. Ceea-ce caracterizează însă instanța sunt desbaterile contradictorii, e duelul judiciar dintre părți. De acea ni se pare întemeiată părerea după care se poate perima însăș cererea de perimare, căci ea e un proces, ast-fel că alt-ceva a voit legiuitorul și alt-ceva a dat la lumină. Dar cu sistemul acesta mergem prea departe, căci atunci va trebui să admitem și perimarea cererii prin s'a cerul perimarea cererii de perimare și, cu chipul acesta, unde ne vom opri?

Acei cari nu admit perimarea cererii de perimare sunt poate mai logici, dar ce e de făcut cînd legiuitorul, dorind să curme procesele și controversese, dă naștere la altele? Pentru acești din urmă, pe lingă adagiile *opposition sur opposition ne vaut* și *Reconvention sur reconvention*

ne vaut, va mai trebui să punem și pe *Péremption sur péremption ne vaut*, pentru ca, în cite-va cuvinte lapidare, să cristalizăm un principiu.

Părerea după care cererea de perimare se poate ea însuși perima ni se pare cu atît mai admisibilă, cu cît în sistemul noiei procedurii se poate perima chiar o opozițiune, adică nu întreaga instanță, ci numai o fază a ei.

Să fie oare aceasta soluțiunea cea justă? Cînd legile se făuresc așa de iute, e greu să se prevadă tot ceea-ce o lungă elaborare ar fi putut face și atunci rămînem să ne conducem de niște elemente prea slabe și ne sigure. Jurisprudența și doctrina trebuie însă să intervie spre a fixa sensul unei dispozițiunii legale, pînă cînd însuși legiuitorul, prin cite-va cuvinte autorizate, să curme controversa.

Dorohof, 18 Aprilie 1904

Ștefan Scriban

Legea franceză din 30 Decembrie 1903 relativă la reabilitarea falșilor

După cum prin legea din 5 August 1899, legiuitorul francez a stabilit o reabilitare de drept în materie criminală, tot ast-fel în materie comercială Camerele franceze au votat o lege asupra reabilitărei falșilor, care a fost promulgată la 30 Decembrie 1903, și prin care lege se aduce o îndulcire serioasă regimului tradițional ce se impunea falșilor după închiderea falimentului prin concordat sau prin act de unire.

În adevăr, condițiunile în care se puteau reabilita falșii în Franța pînă la noua lege, erau prea riguroase.

Să vedem care erau dispozițiunile legii franceze în comparație cu cele ale codului nostru, după care vom vedea modificările introduse de legiuitorul francez prin legea din 30 Decembrie 1903.

Falitul trebuia să dovedească că a achitat în întregime capitalul, procentele și cheltuelile, iar dacă făcuse parte dintr'o societate trebuia să dovedească că a achitat în întregime datoriile societăței, chiar dacă îi s'ar fi consimțit un concordat particular. (Art. 601 Cod com. francez comp. art. 826 și 874 al. 3 Cod com. român).

Procedura de urmat era foarte complicată. Cererea de reabilitare trebuia adresată la curtea de apel în cicumscripția căreia domicilia falitul alăturîndu-se și actele justificative constatătoare de achitarea datoriilor (605 Cod com. fr.). Procurorul general trimetea expedițiunii certificate de pe cerere procurorului Republicei și președintelui tribunalului de comerț al domiciliului petiționarului și în tot cazul la președintele tribunalului de comerț care a pronunțat declararea, pentru culegere de informațiuni (606 Cod com. fr.). Prin îngrijirea procurorului și președintelui se afișa și se publica copia de reabilitare timp de 2 luni în sălile de audiență ale tuturor tribunalelor, la bursă etc. etc. (607 Cod com. fr.). La noi cererea de reabilitare se adresează tribunalului care a pronunțat sentința

(8) L. 3, Cod. de judiciu.

de declarare în stare de faliment. Președintele va ordona afișarea unei copii identice în timp de 2 luni etc. (Art. 827 Cod com. rom.).

Creditorii care n'au fost pe deplin achitați, și ori ce persoană interesată, puteau în timpul duratei afacerii să se opue la reabilitare printr'o simplă cerere de opunere însoțită de acte justificative. Oponentul totuși, nu putea sub nici un cuvânt face parte în procedura falimentului. (Art. 608 C. com. fr. comp. art. 828 C. com. rom.). După expirarea celor 2 luni procurorul și președintele trib. de comerț trimeteau fie-care în parte procurorului general al curței de apel informațiunile ce le culegeau împreună cu opozițiunile ce li se adresa. La acestea trebuiau să adauge și părerea lor asupra cererii. Curtea se pronunța asupra cererii de reabilitare în conformitate cu concluziunile procurorului. Dacă se respingea cererea, ea nu putea fi reînviată de cit după un an. Hotărîrea prin care se încuviința reabilitarea se transmitea procurorilor Republicei și tribunalelor cărora se trimesese cererea, cari dispuneau cetirea ei în public și transcrierea ei în registre. (Art. 609, 610, 611 C. com. fr.).

Legiuitorul român dă în căderea tribunalului ceretarea cererii de reabilitare. Sentința de respingere a reabilitării falitului va putea fi atacată pe calea apelului numai de falit în termen de 15 zile de la pronunțare. (Art. 829 Cod com. rom.).

Nu se admitea reabilitarea bancrutarilor frauduloși, a persoanelor condamnate pentru furt, etc. etc. Se admitea reabilitarea bancrutarului simplu care făcuse pedeapsa la care a fost condamnat. (Art. 612 C. com. fr. comp. 831 C. com. rom.).

Nici un falit nu se putea prezenta la bursă de cit după ce obținuse reabilitarea (Art. 613 C. com. fr.). Falitul putea fi reabilitat după moarte. (Art. 614 C. com. fr. comp. art. 830 C. com. rom.).

Legea modificatoare din 30 Decembrie 1903 cuprinde 4 articole prin care se stabilește următoarele:

Faliții necondamnați ca bancrutari simpli și frauduloși vor fi înscrși în listele electorale după 10 ani din ziua declarării lor în stare de faliment. Nu sunt însă eligibili de cât după reabilitarea lor (Art. 1).

Prin Art. 2 se modifică articolele 604—612 din Codul de comerț francez în modul următor:

Se reabilitează *de drept* falitul care va achita integral sumele ce datorează în capital, procente și cheltueli, *fără însă ca procentele să poată fi cerute pe un termen mai mare de cât 5 ani.*

Se păstrează dispoziția referitoare la asociatul unei societăți falite.

În caz de dispariție, absență sau de refuz din partea unuia sau mai multor creditori, suma datorată se va depune la casa de depuneri și consemnațiuni, ear justificarea depunerii echivalează cu o chitanță (vaut quittance) (Art. 601).

Se poate obține reabilitarea în caz de *probitate recunoscută*:

După cinci ani de la data hotărîrii declarative în stare de faliment;

Falitul, care după ce a obținut un concordat, ar fi plătit în întregime în momentul cererii, dividendele promise (*). Această dispozițiune este apli-

cabilă asociatului unei societăți falite, care a obținut un concordat particular din partea creditorilor; precum și acela care justifică remiterea întregă a datorilor sale din partea creditorilor săi sau consimțimintul unanim la reabilitarea sa. (Art. 605).

Se simplifică procedura de urmat pentru obținerea reabilitării prin aceea că cererea împreună cu actele și chitanțele justificative se adresează procurorului Republicei din arondismentul în care s'a pronunțat falimentul. Procurorul adresează expedițiunii certificate de dinsul președintelui tribunalului de comerț care a pronunțat falimentul și procurorului domiciliului petiționarului, pentru a culege toate informațiunile ce își vor putea procura asupra adevărului faptelor expuse. (Art. 606).

Timp de una lună se afișează cererea în sala de audiență a tribunalului, trimițându-se scrisori recomandate tuturor creditorilor verificați la faliment sau recunoscuți prin decizie judiciară ulterioară, cari n'ar fi fost plătiți integral în condițiunile art. 604. (Art. 607).

Ori-ce creditor care n'ar fi fost plătit integral în condițiunile art. 605 va putea în timpul duratei afacerii, să facă opoziție la reabilitare prin simplă cerere la grefă, întărită cu acte justificative. Creditorul oponent va putea prin petiție prezentată tribunalului și notificată debitorului să intervie în procedura reabilitării. (Art. 608).

După expirarea termenului, rezultatul anchetelor prescrise mai sus și opozițiunile formate de către creditori vor fi comunicate procurorului Republicei sezisat prin cerere și trâmise de dinsul, cu avizul său motivat, președintelui tribunalului de comerț. (Art. 609).

Tribunalul va chema, de va fi loc, pe reclamant și oponentii și îi va asculta în mod contradictor în camera de consiliu. Reclamantul va putea fi asistat de un avocat.

În cazul art. 604, el se va mărgini a constata sinceritatea justificațiunilor produse, și dacă sunt conforme legii, va pronunța reabilitarea.

În acel al. art. 605 el va aprecia împrejurările cauzei.

Sentința va fi pronunțată în ședință publică.

Articolul 852 prin care se admitea reabilitarea în caz de *probitate recunoscută*.

Iată în adevăr textul articolului abrogat:

• Art. 852. — Cînd după circumstanțele falimentului și după condițiunile concordatului, se vede că falitul ar merita un tratament special, hotărîrea de omologare mai poate ordona ca, după complectarea îndeplinire a obligațiunilor luate prin concordat, numele debitorului să fie șters din tabloul faliților; se mai poate asemenea declara printr'însa că prin efectul îndeplinirii acelorasi obligațiuni va rămînea revocată sentința declarativă de faliment chiar în privința urmăririi penale.

• Îndeplinirea obligațiunilor sus zise se constată prin o sentință pronunțată de acelaș tribunal.

Această favoare pe care legea din 1887 o acorda faliților de bună credință a fost suprîmată fără cuvînt. Cu atît mai mult ne miră aceasta cu cît legiuitorul din 1895 ne spune în expunerea de motive că înțelege să înlesnească reabilitarea acelor care căzuseră în faliment printr'un concurs de împrejurări nenorocite și nu din cauza relei credințe. (Vezi *Expunerea de motive a legii din 1895* pag. 318 și 319 în Codul de comerț, adnotat de d-nii I. N. Cezărescu și Em. M. Dan).

Ca chestie de procedură și pentru salvagardarea intereselor celor de al treilea legiuitorul putea să reglementeze formele, publicitatea și condițiunile în care falitul avea să obție reabilitarea, menținînd însă dispozițiunea de favoare din art. 852, pe care vedem că o introduce legiuitorul francez sub reserva trecerii de 5 ani de la data declarării în faliment, în noua sa lege asupra reabilitării faliților prin Art. 2.

(* În legea noastră înainte de modificarea din 1895 a cărței a III-a adică sub împîriul legii din 1887, exista relativ la falimente ar-

Reclamantul, procurorul, precum și creditorii opo-
nenți, vor putea face apel în termen de o lună de
la data avizului ce li s'ar fi dat prin scrisori re-
comandate.

Creditorii opo-
nenți vor fi de asemenea înștiințați
de sentința dată. Ei vor putea exercita dreptul lor
de opoziție înaintea Curței de apel, care după ce
va examina după formele mai sus prescrise, va
hotări în mod definitiv. (Art. 610).

În caz de respingere, cererea de reabilitare nu
va putea fi reînviată de cît după trecere de un an,
iar dacă se admite reabilitarea, hotărîrea va fi
transcrisă în registrul tribunalului de comerț a lo-
cului unde a fost falimentul și la acel unde domi-
ciliază petiționarul.

De asemenea se va trimite o copie de pe hotă-
rire procurorului Republicei care a primit cererea
și prin grija acestui din urmă, procurorului locului
de naștere a reclamantului, care va face mențiune
pe casierul judiciar de ridicarea falimentului. (Ar-
ticolul 611).

Sunt înlăturați de la reabilitarea comercială ban-
crutarii frauduloși, persoanele condamnate pentru
furt, excrocherie sau abuz de încredere, afară dacă
n'au fost reabilitați conform art. 619 și urm. din
Codul de instrucție criminală.

Paragraful 2 din art. 634 al Codului de instruc-
țiune criminală se abrogă (2) (art. 612).

Dispozițiunile de mai sus și art. 614 C. com. sunt
aplicabile comercianților care au obținut lichidarea
judiciară (Art. 3).

Prin art. 4 se abrogă dispozițiunile decretului
organic din 2 Februarie 1852 (3) care sunt contrare
prezentei legi.

Const. Wortman
Advocat

JURISPRUDENȚĂ ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, S. I

Audiența de la 29 Aprilie 1904

Președinția D-lui C. C. ȘTEFĂNESCU, Consilier

Casa Gantz & C-*nia* și Julius Loeffler cu Baroneasa Maria
de Godin, Ecaterina Balș și alții

Societăți comerciale.—Societăți prin acțiuni cu sediul
în străinătate. — Nerecunoașterea lor ca persoane juri-
dice în România. — Existența lor de fapt în România. —
Obligațiunile contractate în România de către admini-
istratorii și prepușii lor. — Aplicarea art. 237 și urm. din
Codul comercial. — Casurile în cari se aplică.

Convenții sau contracte. — Obligațiuni. — Neindepli-
nirea lor. — Daunele rezultate. — Constatarea și determi-
narea lor. — Atribut suveran al judecătorului fondului.
(Art. 1082 Cod civil).

Cesiune. — Cesiunea unei creanțe. — Drepturile de care se
poate folosi cesionarul. — (Art. 1681 și 973 din Codul civil)

Cesiune. — Cesiunea unei creanțe — Notificare. — Che-
marea în judecată a debitorului de către creditor. —
Încunoștiințarea debitorului prin petiția de intentarea
acțiunii de către creditor că a cedat o parte din drep-
turile sale. — Dacă această notificare este valabilă. —
(Art. 1393 din Codul civil).

Convenții sau contracte. — Obligațiuni. — Lipsă de
causă. — Causă ilicită. — Invocarea lor ca mijloace de

apărare. — Nepronunțarea instanței de fond asupra lor. —
Casarea hotărîrei.

1. *Societățile prin acțiuni cu sediul în străinătate
nu sunt recunoscute ca persoane juridice în România.
Totuși ele pot fi considerate ca societăți de fapt, și
ținute ca atare de obligațiile ce contractează cu Ro-
mâni prin administratorii și prepușii lor.*

*Dispozițiunile art. 237 și următorii din Codul comer-
cial se referă la condițiunile ce trebuiesc să îndepli-
nească asemenea societăți pentru a avea o sucursală,
un centru permanent de operațiuni în România. Ele
nu privesc obligațiile singulare ce un prepus al lor
contractează în mod întâmplător cu Români.*

2. *Constatarea și determinarea daunelor, ce isvo-
răsc din neîndeplinirea unei obligațiuni, intră în
atribuțiunile suverane ale instanței de fond.*

3. *Cesionarul unei creanțe se folosește de toate
drepturile ce le poate invoca cedantele.*

4. *Cesiunea unei creanțe este valabil notificată,
când creditorul chieamă în judecată pe debitor și îi
face cunoscut, prin chiar petiția de intentare a ac-
țiunii, că dînsul a cedat o parte din drepturile sale
unei terțe persoane anume determinată.*

5. *Lipsa de cauză sau cauza ilicită a unei obliga-
țiuni, cînd sunt invocate, constituiesc mijloace de apă-
rare, asupra cărora instanța de fond este datoare a
se pronunța. Respingererea lor trebuie motivată.*

Decisiunea No. 186/904.—Casată în urma re-
cursului făcut de casa Gantz & C-*nia* și Julius
Loeffler decisiua Curței apel București secția III,
No. 50/903, dată în proces cu Baroneasa Maria
de Godin, Ecaterina Balș și alții.

Curtea,

Ascultînd citirea raportului făcut în cauză de d-l
președinte N. Mandrea;

Pe d-nii avocați P. Misir, Boambă și Otolescu în des-
voltarea motivelor de casare;

Pe d-nii avocați T. Ionescu și B. Păltineanu în com-
bateri.

Deliberînd,

Avînd în vedere decisiunea Curții de apel din Bucu-
rești secția III-a cu No. 50 din 31 Maiu 1903, ce este
supusă recursului și din care rezultă:

Că Julius Loeffler s'a obligat, în calitate de represen-
tant al Casei Gantz et C-*ie* din Buda-Pesta să cons-
truiască pe moșia Ivesti Tarcești a lui Mihail Balș, o
moară cu valzuri din cel mai perfecționat sistem,
pentru a produce făină de lux;

Că drept preț s'a stipulat suma de lei 78.730, ce trebuia
a se plăti în rate, iar pentru plata ratelor a garantat
arendașul sus numitei moșii, Cleante Nicolaidi, căruia
Julius Loeffler a convenit să îi dea un comision pentru
luarea acestei însărcinări sau darea acestei garanții;

Că ivindu-se mai în urmă proces între părțile con-
tractante atît pentru neplata întregului preț, cît și pen-
tru pagubele suferite de proprietar și arendaș din cauza
că moara nu a fost construită în condițiunile stipulate,
instanța de fond lămurește pretențiunile părților liti-
gante, recunoaște ca compensate sumele reciproc dato-
rite, și mai condamnă pe Casa Gantz et C-*nie* a plăti
diferite sume moștenitorilor lui Mihail Balș și arenda-
șului Cleante Nicolaide;

Asupra motivului 1:

I. •Violarea art. 237, 238 și 244 Cod. com. Curtea admite că o
societate anonimă străină poate avea reprezentanță valabilă în
România, atuncî când este vorba de o singură afacere pe cînd
termenii expresi ai legii pun pe aceeași linie funcțiunea prin re-
prezentanță ca și așezarea unui sediu secundar și nu admit nici
pe una și nici pe alta de cît sub condițiile prevăzute în textele

(2) Prin acest paragraf se refuza în mod *absolut* reabilitarea
comercială chiar persoanei care ar fi obținut reabilitarea crimi-
nală.

(3) Décret organique pour l'élection des députés au Corps lé-
gislatif.

art. 237 și urm. Cod com. și fără nici o distincție derivând din numărul operațiunilor pe care societățile le întreprind.

Curtea rezervând numai naționalilor dreptul de a se prevala de nulitatea ce trebuie să sancționeze aceste dispozițiuni, în cât este vorba de o nulitate absolută, care se poate invoca de ori ce parte interesată fără distincțiune.

Considerând că Curtea stabilește prin mai multe împrejurări de fapt, că Julius Loeffler era prepusul Casei Ganz et C-nie din Buda-Pesta, și că dînsul a contractat în această calitate construcția sus-menționatei mori;

Considerând că, odată această constatare făcută, cu drept cuvînt Curtea de apel a declarat responsabilă Casa Ganz et C-nie de actele și obligațiile prepusului său;

Considerând că dispozițiile art. 237 și următorii din Codicile comerciale nu pot găsi nici o aplicare în specie, căci ele se referă la condițiunile ce trebuiesc să îndeplinească societățile străine prin acțiune pentru a putea avea o succursală, un sediu stabil, un centru permanent de operațiuni în România, dar ele nu privesc nici cum validitatea actelor singulare ce asemenea societăți străine pot face într'un mod întâmplător cu Românii, astfel cum se prezintă cazul în specia acestui proces;

Considerând că obiecțiunea ce se face, că aceste societăți străine ne fiind recunoscute de Statul român, nu pot avea o existență legală și nu pot face nici un act valabil în România, această obiecțiune nu este decisivă, căci dacă ele nu pot invoca drepturile unor persoane morale, totuși ele pot fi considerate ca societăți de fapt, ce sunt responsabile de obligațiunile luate de administratorii și prepușii lor;

Că, de altfel, ar fi contrariu ori căruia principiu de drept și de echitate de a se admite, că asemenea societăți pot trage din neîndeplinirea unor condițiuni, prescise de lege în interesul Românilor, un mijloc legal pentru a fi descărcate de obligațiunile ce ar fi contractat cu dînsii;

Că dar, din ambele puncte de vedere privit, mijlocul de casare urmează a fi respins ca nefondat;

Asupra motivului II:

II. Exces de putere și violarea art. 1082 Cod civ. Curtea condamnă Casa Ganz et C-nie să plătească erezilor Balș suma de 20000 lei daune interese fără să stabilească existența reală a pagubei.

Totuși Curtea fără a motiva respingerea presupțiunilor invocate de noi, și fără a stabili existența prejudiciului, pronunță o condamnare din propria ei autoritate, fără a avea elemente de apreciere și violând astfel dispozițiunile art. 1082.

Considerând că Curtea constată că moara nu a putut produce faină de lux din cauză că nu a fost construită în condițiunile stipulate;

Că, prin aceste constatări, Curtea stabilește într'un mod implicit prejudiciul suferit atât de proprietarul cât și de arendașul mori, ca unii ce au fost lipsiți de beneficiul ce erau în drept a realiza;

Că în ce privește fixarea daunelor, apreprierea lor constituită o cesiune de fapt, ce intră în atribuțiile suverane ale instanței de fond;

Că, așa fiind, nu există nici exces de putere, nici violare a art. 1082 din Cod. civil;

Asupra motivului III:

III. Greșită aplicare a art. 1681 Cod civ. și violarea art. 973 Cod civ. Eroare gravă de fapt și denaturarea actelor invocate în instanță.

Curtea admite că Nicolaidi este în drept să ceară lui Loeffler sau Ganz despăgubiri pentru următoarele două motive:

a) Nicolaidi fiind garantul lui Balș are dreptul a invoca toate apărările debitorului principal.

Curtea hotărînd astfel face în primul loc o greșită aplicare a art. 1681 Cod civ. de oare ce îi dă garantului nu numai dreptul de a se apăra de cererea creditorului, dar încă și acel de a reclama pentru sine daune dintr'un contract la care nu a fost parte contractant și din care Curtea nu-l putea îndreptăți de cât violând dispozițiile art. 973 Cod civ.

b) Curtea găsind pe Nicolaidi în drept de a cere despăgubiri în baza scrisorii contract din 2 Martie 1892 denaturează termenii expresi ai acestei convențiuni, în care Nicolaidi figurează numai ca mandatar al lui Balș și personal nu figurează de cât ca garant.

Avînd în vedere că Casa Ganz et C-nie a contestat lui Cleante Nicolaidi dreptul de a sta în instanță sub cuvînt, că convențiunea încheiată între această Casă și Mihail Balș nu putea produce efecte de cât între părțile contractante, iar nu față și cu dînsul;

Considerând că Curtea de apel a respins acest incident pe îndoitul motiv: în primul rînd pentru că Cleante Nicolaide garantase plata prețului în rate și avînd calitatea de garant, el era în drept de a invoca mijloacele de apărare ale debitorului garantat, iar în al doilea rînd pentru că Mihail Balș cedând lui Cleante Nicolaidi dreptul său la despăgubiri în contra Casei Ganz et C-nie pe timpul cât moșia fusese arendată și moara nu putuse funcționa în condițiunile stipulate. Cleante Nicolaidi avea dreptul, în virtutea acelei cesiuni, de a reclama în numele lui propriu, de la sus zisa casă, despăgubirile cedate, și, prin urmare, avea calitate de a sta în proces;

Considerând că, statuînd astfel, instanța de fond, de parte de a viola articolele 1681 și 973 din Cod civil, a făcut o bună aplicare a principiilor de drept;

Considerând că, în ce privește partea a doua a acestui motiv, relativ la denaturarea conținutului scrisorii contract din 2 Mai 1892, pe lângă că această propunere nu a fost pe deplin dovedită, dar ea nu poate avea nici o înfrîngere în cauză, căci Curtea de apel întemeiază dreptul la despăgubiri al lui Cleante Nicolaidi pe cesiunea acestui drept, ce i s'a făcut de către Balș chiar în fața instanțelor de fond;

Asupra motivului IV:

IV. Violarea art. 1393 Cod civ. greșită aplicare a art. 974 Cod civ. Violarea art. 327 Pr. civ. și exces de putere.

Curtea admite că d-l Cleante Nicolaidi poate fi considerat și ca cesionar al dreptului de despăgubire născut, în persoana lui Balș în virtutea contractului prin care Balș i da lui Nicolaidi moșia sa în arendă, cesiune la care Curtea nu se putea raporta fără a viola art. 1393 Cod civ. de oare ce era constant că această cesiune nu fusese notificată. În al doilea loc Curtea consideră pe Nicolaidi ca investit cu drepturile lui Balș în virtutea cesiunei legale derivând din regula că creditorii pot exercita drepturile debitorilor lor.

Curtea hotărînd astfel comite un exces de putere și o călcare a legii, de oare ce îi atribue în apel și din oficiu o calitate ce nu fusese nici invocată nici discutată, violează deci art. 327 Pr. civ.

Afară de aceasta aceeași judecată este excesivă și încă mai mult din alt punct de vedere. Era constant și invocat de noi că d-l Nicolaidi nu este intru nimica creditorul lui Balș. De și reclama în contra acestuia despăgubiri, își retrăsese acțiunea în urma unei transacțiuni după care nu mai era creditorul lui Balș. Curtea nu putea deci viza art. 974 de cât pentru a l' aplica în favoarea unei persoane despre care avea dovada făcută că nu este creditoarea lui Balș.

Considerând că Curtea de apel constată că Balș, prin chiar acțiunea intentată la tribunal, a notificat lui Loeffler, reprezentantul Casei Ganz et C-nie, că daunele pe timpul cât moșia a fost arendată se cuvine arendașului Cleante Nicolaidi;

Considerând că această acțiune, avînd o asemenea cuprindere și notificată recurentului, îndeplinește cerințele articolului 1393 C. civ., ca una ce corespunde scopului legii și pune pe cedat la adăpostul a verii cărei surpinderi;

Considerând că notificarea cesiunei fiind făcută de la prima instanță, nu mai poate fi vorba de violarea art. 327 Pr. c.;

Considerând că Cleante Nicolaidi devenind cesionarul drepturilor lui Balș, el avea calitatea de a le invoca, fără a i se putea opune transacția de împăcăciune intervenită între dînsul și Balș, căci dacă Cleante Nicolaidi renunța prin acea transacțiune la cererea de despăgubiri îndreptate de el ca arendaș în contra lui Balș, aceasta o făcea tocmai în vederea acțiunei în despăgubiri ce Balș i ceda în contra casei Ganz et C-nie;

Asupra motivului V:

V. Nemotivare și exces de putere.
Tribunalul a anulat actele de expertiză ale d-lor Rîgani și Schvan.

•Onor Curte fără a motiva și fără a infirma jurnalul tribunalului care anulase aceste expertise își întemeiază, cu toate acestea, deciziunea sa pe opiniunile sus zișilor experți după cum se poate vedea din coprinsul deciziunii, care se găsește astfel având drept bază probe și acte inexistente.

Considerând că acest motiv este neexact în fapt, căci Curtea nu se întemeiază pe expertiza lui Rigani și a lui Schvan, ci pe depunerile lor ca martori ascultați înaintea instanței de fond, cât și pe arătările altor oameni de artă;

Asupra motivului VI:

VI. •Exces de putere, nemotivare și violarea art. 966 Cod civ. •Am susținut înaintea onor Curții că comisionul de 6219 lei pe cari d-l Cleante Nicolaidi îl pretinde Casei Ganz et C-nie în baza unei declarațiuni semnate de Löffler nu are cauză sau cel mult o cauză ilicită. Am dezvoltat pe larg această chestiune în concluziunile scrise arătând motivele obiecțiunii noastre.

•Instanța de fond ne condamnă cu toate acestea la plata acestui comision fără a lua măcar în discuțiune obiecțiunea noastră și fără a motiva asupra acestui punct, comitând astfel un exces de putere cu violarea sus citatului text.

Considerând că din concluziile recurențelor prezentate la Curtea de apel se constată, că dnoșii au susținut înaintea celei instanțe că comisionul de 6219 lei cerut de Cleante Nicolaidi era lipsit de cauză sau cel puțin ilicit;

Considerând că Curtea în această privință condamnă pe casa Ganz et C-nie la plata acestui comision fără a motiva și fără a răspunde la mijlocul de apărare;

Considerând că asupra acestui punct deciziunea Curții urmează a fi casată;

Pentru aceste motive Curtea, casează în parte, etc.

JURISPRUDENȚĂ STRĂINĂ

TRIBUNALUL COM. DE ARONDISSEMENT DIN LUXEMBURG

Audiența de la 23 Martie 1893

Președenția D-lui SPEYER, Președinte

Beneke contra lui Bernhefi

Fotograf.—Dacă el este comerciant.—Chestiuni rezolvite după împrejurări.—(Art. 7 Cod com. rom).

Chestiunea de a ști dacă un fotograf trebuie, sau nu, să fie considerat ca comerciant, atârnă, în fie-care caz particular, de faptele și împrejurările cauzei.

In adevăr, dacă fotografia poate, în unele cazuri, să fie considerată ca o artă, această soluție nu mai este admisibilă de câte ori fotograful s'a mărginit a reproduce în mod servil, prin mijloace mecanice, imagina unor obiecte, mai ales dacă munca sa personală a fost înlocuită prin mașine și prin munca impiegaților săi.

In special, fotograful care scoate vederi de pe natură sau reproduce monumentele publice, punând în vânzare planșele acestor vederi, lucrează într'un scop comercial și cu drept cuvânt poate fi considerat de comerciant, mai cu samă dacă, pe lângă fotografi, el mai vinde încă cadre, albumuri și alte obiecte.

Tribunalul,

Având în vedere că chestiunea de a se ști dacă fotograful trebuie, sau nu, să fie considerat ca comerciant, atârnă, în fie-care caz particular, de faptele și împrejurările cauzei; că dacă, în adevăr, în unele cazuri, fotografia poate fi considerată ca o artă, această soluție nu mai poate fi admisă atunci când fotograful s'a mărginit a reproduce în mod servil, prin mijloace mecanice, imagina unor obiecte, mai ales când munca sa personală este înlocuită prin cea a impiegaților săi și

prin mașine; că fotograful care, prin aparatele lui scoate vederi de pe natură, sau de pe monumentele publice, spre a le pune în vânzare, lucrează într'un scop mercantil; Considerând că, în specie, nu se contestă că părțile reproduce clișeurile sale într'un mare număr de exemplare; că, între altele, vinde și un album din vederile marelui ducat de Luxemburg și a Alsacei-Lorenei; că cartonul furnizat în mare cantitate de reclamantți era destinat la confecționarea de albumuri fotografice; Considerând că părțile are în magasia sa diferite alte obiecte, precum: cadre, albumuri de vedere, etc., pe care le anunță în diare:—Pentru aceste motive, considerându-l ca comerciant, respinge concluziile sale, etc.

(Din Sirey, 1894, 4. p. 8, col. 3).

Observație.—Soluția trib. din Luxemburg este juridică. Fotograful poate necontestat să fie uneori un artist, din cauza dibăciei ce pune în exercitarea artei sale, din cauza superiorității procedurilor întrebuintate, sau, în fine, din cauza îngrijirilor ce el aduce manipulațiunilor sale.

De câte ori însă arta nu joacă aproape nici un rol, precum era în speță asupra căreia a avut a se pronunța tribunalul din Luxemburg, fotografia se consideră ca o industrie ordinară, consistând în cumpărarea, punerea în lucrare și revinderea mărfurilor pe care el le preface și asupra cărora el speculează în mod obicinuit. Lucrând în asemenea condiții, nu mai încapă îndoială că fotograful este un comerciant. (Veți în această privință adnotația ce am publicat în diarul *Dreptul* din 16 Septembrie 1899, No. 56, asupra unei sentințe a trib. din Malines (Belgia), care comisesse greșala de a pune în principiu că fotograful nu este nici o dată comerciant, sub cuvânt că profesiunea lui nu tinde la cumpărarea mărfurilor prime și la revindere în urma transformării lor, ci consistă mai mult și principalmente în întrebuintarea unor proceduri artistice. (Cpr. în același sens, Répert. Sirey, *Actes de commerce*, 584).

Aceasta poate să fie uneori adevărat ⁽¹⁾, dar se poate întâmpla și contrarul, adică: ca arta să nu joace nici un rol. Nu se poate deci pune în principiu că fotograful este, sau nu este comerciant. Totul atârnă de împrejurări, după cum foarte bine decide tribunalul din Luxemburg, prin sentința ce publicăm astăzi, și de mcdul cum fotograful își exercită industria și profesiunea sa. În cele mai multe cazuri, el va fi un adevărat comerciant. (Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, I, 127; Nougier, *Actes de commerce*, 127; Laurin, *Cours élément. de dr. comm.*, No. 21, nota 1, etc. Veți și alte autorități citate în

(1) De aceea se și decide în genere, de și chestiunea este controversată, că produsele fotografice se bucură de protecția acordată operelor de artă, de câte ori ele au un caracter artistic. Cpr. C. Bruxelles, Sirey, 94. 4. 20. Veți și Pand. fr., *Propriété littéraire, artistique et industrielle*, 631 urm.

adnotația noastră, publicată în *Dreptul, loco cit.*) «*L'esercizio della fotografia e atto di commercio*», (lice trib. din Ancona (2)).

D. Alexandresco

† Gabriel Tarde

Ziarele franceze ne aduc trista veste despre moartea cunoscutului scriitor G. Tarde, întimplată la 12 Maiu a. c.

Tarde moare, în vîrsta de 62 ani, de moarte grabnică, de oare-ce cu cite-va zile mai înainte gazetele anunțase că Joi 13 Maiu urma să aibă loc conferența sa publică despre «Viitorul rasei latine». Sociologia și în special filosofia dreptului perde în el pe unul din cei mai însemnați campioni. Pe urma sa ne rămîn opere de o enormă valoare științifică, cari îi pun numele în rîndul celor mai iluștri cugetători francezi din jumătatea a doua a veacului trecut.

El debutează ca scriitor în anul 1897, publicînd cite-va nuvele și încercări literare sub titlul «*Contes et poèmes*». Se ocupă apoi cu arheologia, iar pe la anii 1881 — 1886 devine unul din cei mai statornici și mai activi colaboratori la «*Revue philosophique*», în care publică o serie întreagă de studii psihologice, etice și sociologice.

Mai tîrziu Tarde începe a se ocupa și de cestiuni juridic-penale. Prima lucrare a sa în această direcție a fost publicată în anul 1889 sub titlul «*La Criminalité comparée*», obținînd un colosal succes și avînd în curs de 12 ani nu mai puțin de cinci ediții (ultima ediție a apărut în 1902). În această lucrare întîlnim pentru întia oară acea critică subtilă și adevărată a teoriilor penale lombrosiene, pe care mai în urmă autorul o desvoltă și o documentează în opera sa capitală «*La philosophie pénale*» (prima ediție apare în 1890, a patra ediție în 1903).

Recunoscînd talentul lui Lombroso și ingeniositatea metoadelor sale de cercetare, Tarde apare ca adversar hotărît al său, respingînd cu o mare putere de argumentare tema fundamentală a celebrului profesor din Turin în ce privește existența omului criminal ca tip biologic special. El explică criminalitatea ca un rezultat al factorilor sociali și psihologici, apropiîndu-se mult din acest punct de vedere de teoriile lui E. Ferri și Fr. Liszt.

Opera sa «*Philosophie pénale*» conține un material științific foarte bogat pentru critica teoriilor școlii positivisto-antropologice penale; aci găsim expusă, sub o formă convingătoare și cu o logică inexorabilă, vestita sa teorie a imputabilității, bazată pe două principii: *identité personnelle* și *similitude sociale*. Demonstrînd necesitatea clasificării sociologice a criminalilor, Tarde admite deferențierea tipică a acestora de restul celor-l'alți oameni, dar susține în acelaș timp că o atare deferențiere are caracter profesional (*tip profesional*), iar nici de cum biologic.

Tot în această operă el condamnă în mod absolut instituția tradițională a juraților, fiind de părere că la instruirea și judecarea cauzelor penale să se dea o largă aplicare expertiselor și în genere

(2) Vezi Ingaramo. *Repert. generale di massime di giurisprudenza commerciale*, asupra art. 3, No. 6.

cercetărilor științifice. În acest scop autorul preconisează reforma radicală a însăși personalului judecătoresc, cerînd ca în constituirea instanțelor criminale să intre nu numai oameni cu cultură juridică, ci și medici, psihiatri, fiziologi, cari să poată fi la curent cu ultimele descoperiri realizate în domeniul științelor exacte. În această privință Tarde se apropie de școala pozitivistă italiană.

În altă carte a sa, apărută în 1892 sub titlul «*Etudes pénales et sociales*», găsim cite-va studii și monografii foarte interesante asupra «crisei dreptului penal», asupra «duelului», asupra «delictului politic», asupra «culpabilității» etc., cari toate merita cea mai mare atențiune.

Nu mai puțin remarcabile sunt lucrările lui Tarde întreprinse în domeniul sociologiei, dintre cari cea mai importantă este «*Les lois de l'imitation*», cunoscută și apreciată de mult deja în lumea științifică.

În domeniul psihologiei el a apărut în timpul din urmă ca un adînc cercetător a problemelor de psihologie colectivă. În operele sale. «*Les crimes des foules*» și «*Foules et sectes au point de vue criminel*», el studiază mulțimea din punctul de vedere moral și intelectual, afirmînd că «*moralement, les foules vont aussi loin, plus loin même que l'individu en bien ou en mal, en fait d'héroïsme ou en fait de crime, tandis que, intellectuellement, elles descendent aussi bas ou plus bas que lui dans la sottise et la folie sans jamais s'élever aussi haut dans la génialité*». Acest fenomen se observă în mod constant în manifestările mulțimei; el provine din pricină că emoțiile, stările afective, sentimentele se comunică reciproc și se adîionează în colectivitate, pe cînd facultățile intuitive, talentele, geniul, nu se pot transmite, pentru că aceste din urmă n'au puterea de sugestiune pe care o au cele d'intîi.

Omul, din punctul de vedere moral, este o cantitate adîionabilă, pe cînd din punctul de vedere intelectual nu. Iată pentru ce o sută de indivizi curajoși dau o colectivitate foarte curajoasă, pe cînd o sută de oameni de talent dau o colectivitate mediocră sub raportul intelectual.

Tarde ș'a început cariera sa în magistratură, ear mai pe urmă s'a consacrat exclusiv activității științifice și didactice, făcînd cursuri în «*Collège de France*» și în alte școli superioare. În anul 1900 este ales membru la «*Institut de France*», secția științelor morale și politice. El a luat o parte activă la redactarea diferitelor reviste juridice și sociologice, a prezentat numeroase rapoarte și memorii la congresele internaționale de antropologie criminală și a participat în adunările anuale ale «*Société générale des prisons*». De remarcat este faptul că el nu s'a amestecat nici o dată în politică.

Moartea lui Tarde va provoca de sigur doliu în lumea științifică din întreaga Europă.

Vespasian Erbiceanu

magistrat

Iași 26 Maiu 1904

D-1 I. Riveanu incasatorul nostru pentru provincie, aflându-se în Moldova după incasările ziarului nostru, rugăm cu toată insistența a i se da tot concursul pentru incasarea abonamentelor datorate, care se pot achita și prin mandat poștal direct, pe adresa d-lui **Codreanu**, proprietarul ziarului **Curierul Judiciar**, la București.